پارتيا 19 ـ كۇرىلتايى ورتالىق كوميتەتىنىڭ ٴتورتىنشى جالپى ٴماجىلىسىنىڭ رۋحىن [illegible]

بايىنعولىن وبلىسى: بۇقارا "ەڭ كوپ بولعاندا ٴبىر رەت بارۋ" رەفورماسىنىڭ پايداسىن شاتتانا يگىلىكتەندى

ٴتورتىنشى جالپى ٴماجىلىستى تياناقتاندىرۋعا نازار قويعاندى جوڭگە سالۋدىڭ جاڭا امالياتى

ٴتىلشىمىز دۋ جيانحۋي 11 ـ ايدىڭ 13 ـ كۇنى كورلادان حابارلايدى. 11 ـ ايدىڭ 10 ـ كۇنى ٴبىر ورىندا جۇمىس جۇرگىزىپ جاتقان بايىنعولىن موڭعول اۆتونوميالى وبلىسى، كورلا قالاسى اكىمشىلىك قىزمەت وتەۋ ورتالىعىنا بارساڭىز، زالدىڭ سول جاعىنداعى جالپىلىق قىزمەت وتەۋ تۇعىرىنداعى "اقىسىز كوبەيتىپ باسامىز" دەگەن تاقتايشالىق ەرەكشە كوزگە تۇسەدى. اۆتوماتتى ٴبىترۋ ماشيناسىنىڭ الدىندا كورلا قالاسىنىڭ تۇرعىنى نۇرگۇل ابدىراحمان قىزمەتكەرلەردىڭ جەتەكشىلىك ەتۋىندە اسحانا تيجاراتىن جۇرگىزۋ رۇقسات كۋالىگىن بىترۋدە.

ازاماتتىق كۋالىگىن سۇيكەپ، بايلانىس جاساۋشى ادامنىڭ تەلەفون ٴنومىرىن كىرگىزىپ، ٴوتىنىش ەتۋ ماتەريالدارىن سكانەرلەپ، ماتەريالداردى ٴساتتى تاپسىرعاننان كەيىن، تيجارات جۇرگىزۋ رۇقسات كۋالىگىنىڭ حابارىن كۇتەدى. 10 مينۋتقا جەتپەي ـ اق نۇرگۇل تيجارات جۇرگىزۋ رۇقسات كۋالىگىن ٴوتىنىش ەتۋ راسمياتىن وتەپ بولدى. "قازىر كۋالىك ٴبىترۋ ەرەكشە قولايلى ەكەن"، ـ دەدى ول.

بىيىل 8 ـ ايدا بايىنعولىن وبلىسى اكىمشىلىك تەكسەرىپ بەكىتۋ مەن الەۋمەتتىك قىزمەت وتەۋدە "ەڭ كوپ بولعاندا ٴبىر رەت باراتىن" ىستەردەن 1050ىن جاريالادى، جاريالاعان ىستەردىڭ ىشىندە "ٴوتىنىش ەتۋ ماتەريالدارى تولىق، زاڭدا بەلگىلەنگەن قابىلداۋ شارتىنا ۇيلەسەتىندەرىن" "ٴبىر رەتتە ٴبىترۋ"دى جۇزەگە اسىرۋعا بولادى، ۇقساس ٴبىر ٴىستى بۇكىل وبلىس كولەمىندە ۇقساس ٴبىترۋدى جۇزەگە اسىردى. اۆتونوميالى رايوننىڭ ٴبىر تۇلعالاندىرىلعان جەلىدە ۇكىمەت ىستەرى قىزمەت وتەۋ تۇعىرى تەحنيكاسىنىڭ تىرەك بولۋىنىڭ ارقاسىندا، بايىنعولىن وبلىسى ٴىس ٴبىترۋ ٴتارتىبىن ساپالاندىرۋ جانە تاپسىرىلاتىن ماتەريالداردى ىقشامداۋدى مىقتى يگەرىپ، جيىنى 231 ٴتۇرلى ٴىس ٴبىترۋ ٴتارتىبىن ساپالاندىرىپ، ٴوتىنىش ەتۋگە تاپسىرىلاتىن ماتەريالدان 1312سىن ىقشامداپ، 472 ٴتۇردىڭ ٴىس ٴبىترۋ ۋاقىت شەكتەمەسىن قىسقارتتى.

"ەڭ كوپ بولعاندا ٴبىر رەت بارۋ" رەفورماسى بارىسىندا، بايىنعولىن وبلىسى "جالپىلىق تەرەزە" قىزمەت وتەۋىن جاپپاي جولعا قويىپ، "الدىڭعى تۇعىردا جالپىلىق قابىلداۋ، ارتقى تۇعىردا تۇرگە ايىرىپ تەكسەرىپ بەكىتۋ، جالپىلىق تەرەزەدە كۋالىك شىعارىپ بەرۋ"دى اتقاردى؛ قىزمەت وتەۋ قابىلەتىندە ۇزدىكسىز جاڭالىق اشىپ، جوعارىلاتىپ، بۇقاراعا ماتەريالداردى اقىسىز كوبەيتىپ باسىپ بەرۋ، باسىپ شىعارىپ بەرۋ قىزمەتىن وتەدى؛ "تەكسەرىپ بەكىتۋ ناتيجەسىن جەدەل جولداما ارقىلى جەتكىزىپ بەرگەندە" وبلىس اۋماعىندا نەبارى 10 يۋان اقى الىنىپ، جەدەل جولداما اقىسى 50% ارزانداتىلدى؛ اۆتوماتتى تەكسەرۋ ماشيناسى مەن اۆتوماتتى ٴبىترۋ ماشيناسىن ورنالاستىردى، بۇقارا 24 ساعات بويى ۇزدىكسىز تەكسەرە الادى جانە ٴوتىنىش بەرە الادى؛ اشىق مەردىگەر شاقىرۋ تاسىلىمەن ٴمور جاسايتىن 2 كاسىپورىندى ورتالىققا ورنالاستىرىپ، ٴمور جاساۋ اقىسىن 280 يۋاننان 75 يۋانعا ارزانداتىپ، كاسىپورىننىڭ جۇمىس بىترۋدەگى نارقىن تومەندەتتى.

سايكەستى قىزمەت وتەۋدىڭ كەمەلدەنۋى اكىمشىلىك ونىمدىلىكتىڭ كورنەكتى جوعارىلاۋىنا مۇمكىندىك جاسادى: كاسىپورىنداردىڭ بايىنعولىن وبلىسىندا تىزىمگە الدىرۋىنىڭ تۇتاس بارىسى ەلەكتروندانىپ، ٴىس ٴبىترۋ ۋاقىت شەگى 3 قىزمەت كۇنى ىشىندە قىسقاردى؛ 85%تەن جوعارى سالىق كاسىبىندە تورىدا "جۇزدەسپەي ـ اق تەكسەرىپ بەكىتۋ"دى جۇزەگە اسىردى؛ نوپۋس، اۆتوكولىك باسقارۋ، تۇرعىن ٴۇي الەۋمەتتىك قورى سياقتى ٴبىر قىدىرۋ قىزمەت وتەۋ ىستەرىندە "الاقاندا ٴبىترۋ" جۇزەگە اسىرىلىپ، بۇقارا ۇيىنەن شىقپاي ـ اق تەلەفونىمەن بىترە بەرەتىن بولدى.

"جىلجىمايتىن مۇلىكتى تىزىمدەۋ" رەفورماسىندا بايىنعولىن وبلىسى تۇ باسىنان شارا قولدانىپ، قۇرىلىم، قىزمەتكەر، ٴتارتىپ، جۇيەلىك جۇمىستاق بولشەكتى بىرىكتىرىپ ساپالاندىرۋدى كۇش سالا جۇرگىزىپ، جاي تىزىمدەلۋدى، كەپىل قويىپ تىزىمدەلۋدى ٴبىترۋ ۋاقىتىن بۇكىلدەي 5 قىزمەت كۇنى ىشىنە قىسقارتتى. جاڭادان سالىنعان ٴۇيدىڭ مال ـ مۇلىك ۇقىعىن تىزىمگە الدىرۋ كاسىبىن قۇرىلىستى سالدىرعان ورىنعا دەيىن جەتكىزىپ، ٴۇي يەسىنىڭ جاڭا ٴۇيدىڭ مال ـ مۇلىك ۇقىعى كۋالىگىن ٴبىترۋ كاسىبىن قىزمەتكەرلەرمەن "كەزدەسپەي ـ اق" بىترۋدى جۇزەگە اسىردى. "جىلجىمايتىن مۇلىكتى تىزىمگە الۋ ورتالىعىنا مەن ٴبىر رەت تە بارىپ كورمەپپىن، مال ـ مۇلىك ۇقىعى كۋالىگىن ۇيىمە اكەلىپ بەردى، قازىر ۇكىمەتتىڭ قىزمەت وتەۋ ونىمدىلىگى وتە جوعارى بولىپ كەتىپتى"، ـ دەدى مال ـ مۇلىك ۇقىعى كۋالىگىن ٴبىترۋ بارىسىنا ايالداعاندا كورلا قالاسىنىڭ تۇرعىنى جىن پيڭ اۋىز جاپپاي ماقتاپ.

بايىنعولىن وبلىسى، كورلا قالاسى اكىمشىلىك قىزمەت وتەۋ ورتالىعى تاعى "كاسىپورىنداردىڭ قارجى قوسۋعا قىزمەت وتەۋ جاسىل جولىن" ارنايى اشىپ، ساۋداگەر شاقىرىپ، قارجى باۋراۋ جانە ٴتۇيىندى نىساندارعا تەكسەرىپ بەكىتۋ ٴىسىن كومەكتەسىپ بىترۋدى، ۋاكىلاتان بىترۋدىڭ جالپى بارىسىنا ىزىنە ٴتۇسىپ قىزمەت وتەدى. بايىنعولىن وبلىسى ينجەنەريا قۇرىلىسى نىساندارىن تەكسەرىپ بەكىتۋ ٴتۇزىمى رەفورماسى جاعىندا دا تىڭ ناتيجەگە قول جەتكىزىپ، تەكسەرىپ بەكىتۋ ۋاقىتىن اۋەلگى 190 قىزمەت كۇنىنەن 115 قىزمەت كۇنىنە قىسقارتتى.

"'ەڭ كوپ بولعاندا ٴبىر رەت بارۋ' رەفورماسى اتقارىلۋدا، ٴبىز بۇقاراعا ٴتيىپتى دە جوعارى ٴونىمدى ساپالى قىزمەت وتەپ، بايىنعولىن وبلىسى تيجارات ـ ساۋدا ورتاسىنىڭ اناعۇرلىم باۋراۋ قۋاتتىنا، باسەكەلىك قۋاتتى يە بولۋىنا سەنىمىمىز بار جانە وعان بەل بۋىپ وتىرمىز"، ـ دەدى بايىنعولىن وبلىسى اكىمشىلىك قىزمەت وتەۋ ورتالىعىنىڭ مەڭگەرۋشىسى شۇە مانلي.

حان ۋي ـ شىنايى سۇيىسپەنشىلىك جەتكىزىپ، الەۋمەتتىك اۋماقتى مەيىرگە بولەدى

اۋەلگى ماقساتتى ۇمىتپاۋ، بورىشتى ەستە بەرىك ساقتاۋ
جانىمىزداعى ۇلگىلەر

☐ ٴتىلشىمىز جاڭ يۋە

"ۇلتتار ىنتىماعىن جۇرەگىمىزدە تامىر تارتتىرىپ، شىنايى سۇيىسپەنشىلىك جەتكىزە وتىرىپ تۇرعىندارعا قىزمەت وتەيتىن بولساق، الەۋمەتتىك اۋماق ۇلتتار ىنتىماعىنىڭ شۇعىلاسىنا شومادى". ٴدال وسىنداي سەنىمىمەن ايىماعان حان ۋي قاراپايىم قىزمەت ورنىندا كەرەمەت ونەگە كورسەتتى.

■ تۇرعىندارعا جۇرەگىنەن جىلۋ سيلادى

بيىل حان ۋيدىڭ ٴۇرىمجى جوعارى جاڭا تەحنيكا كاسىپ سالالارىن اشۋ رايونى (جاڭا قالا رايونى) مۇناي جاڭا قىستاعى اۋماعىن باسقارۋ كوميتەتىنىڭ ورىنباسار مەڭگەرۋشىسى قىزمەتىنە اۋىستىرىلىپ تاعايىندالعانىنا 2 جىل تولدى. بۇرىن قىزمەتتە بولعان باجياڭحۋ اۋماعىن باسقارۋ كوميتەتى شينجى الەۋمەتتىك اۋماعىمەن جانە حۇڭيڭ الەۋمەتتىك اۋماعىمەن ارا قاشىقتىعى السىتاعانىمەن، ٴبىراق ول وسى 2 الەۋمەتتىك اۋماقتاعى تۇرعىنداردىڭ قامىن جەۋمەن كەلەدى، ولارمەن بولعان بايلانىسى ۇزىلىپ كورمەدى.

"حان ۋي ٴبىزدىڭ ٴۇيدىڭ ەڭ قينشىلىقتا ۇشىراعان كەزىندە كومەك قولىن سوزعان، 5 جىلدان بەرى بىزگە كومەكتەسۋدى توقتاتقان ەمەس. قازىر قىزىمنىڭ دەنساۋلىعى نەگىزىنەن قالپىنا كەلدى، وتباسىمىزدىڭ كۇن كورىسى دە بارعان سايىن جاقسارىپ كەلەدى". 10 ـ ايدىڭ 18 ـ كۇنى تەلەفوننىڭ انا باسىندا، شالعايداعى قاراقاش اۋدانىندا تۇرعان نۇرمامەت سايىپ العىستى كوڭىلىن ٴبىلدىردى.

2013 ـ جىلى حان ۋي شينجى الەۋمەتتىك اۋماعىنا بارىپ الەۋمەتتىك اۋماق پارتيا ياچەيكاسىنىڭ شۋجيى مىندەتىن وتەۋگە ىرىقتىلىقپەن تىزىمدەلدى. ٴبىر جولعى جاعداي ۇعىسۋ بارىسىندا، ول جەكەنىڭ ۇيىن جالعا الىپ وتىرعان نۇرمامەتتىڭ قىزى ناۋقاستانىپ قالعاندىعىن، وتباسىنداعىلاردىڭ ەمدەلۋ قاراجاتىن ۇنەمدەۋ ٴۇشىن، تۇرمىستا قينالىپ قالعاندىعىن كورىپ، جانى اشىدى.

جاعدايدى ۇعىسقاننان كەيىن، حان ۋي جان ـ جاقتا شاپقىلاپ، نۇرمامەتكە كومەكتەسىپ قينشىلىعى بار وتباسىن قۇتقارۋ ـ كومەكتەسۋ قاراجاتىنا ٴوتىنىش بەرىپ، الەۋمەتتىك اۋماقتاعىلاردى جىلۋ اتاپ، ەمدەلۋ قاراجاتىن جيناۋعا ۇيىمداستىرادى، سونىمەن بىرگە نۇرمامەتتىڭ ۇلىن الەۋمەتتىك اۋماقتى شارلاۋشىلار اترەتىنىڭ مۇشەلىگىنە قابىلداپ، ونىڭ تۇراقتى كىرىس تابۋىنا جاعداي جاسايدى.

جايشىلىقتا حان ۋي ۇنەمى نۇرمامەتتىڭ ۇيىنە امانداسا بارىپ، نۇرمامەتتىڭ قىزىنىڭ شىرماعان اۋرۋ ازابىن جەڭۋ سەنىمىن ورناتۋىنا كومەكتەسەدى، بۇل نۇرمامەت وتباسىنداعىلاردىڭ بولاشاق ومىرگە سەنىمىمەن قاراۋىنا ٴۇمىت سيلايدى.

■ جاراسىمدى ورتا قالىپتاستىردى

حان ۋي ۇلتتار ىنتىماعىن ۋيداعى ىستەۋدىڭ ماڭىزدىلىعىن تەرەڭ ٴتۇسىنىپ، الەۋمەتتىك اۋماقتىڭ ەرەكشەلىگىنە بىرلەستىرە وتىرىپ، ول الەۋمەتتىك اۋماقتاعى كادرلار مەن بۇقاراني ٴار ۇلت تۇرعىندارى بىرگە تۇراتىن، بىرگە ۇيرەنەتىن، بىرگە قىزمەت ىستەيتىن، بىرگە شاتتاناتىن الەۋمەتتىك اۋماق ورتاسىن قۇرۋعا بەلسەنە باستادى.

حۇڭيڭ الەۋمەتتىك اۋماعىندا ٴىشىنارا ايەلدەردىڭ يدەياسى ٴبىرشاما تومەن ـ تۇيىق بولدى. حان ۋي ولاردى توپ ـ توبىمەن ٴۇرىمجى جوعارى جاڭا تەحنيكا اشۋ رايونى (جاڭا قالا رايونى) شارۋاشىلىق قۇرۋ قىزمەت وتەۋ ورتالىعىنا بارىپ ەكسكۋرسيالاۋعا ۇيىمداستىردى. ول تاعى قاتىستى تاراۋلاردى تۇرعىنداردى جۇمىسقا ورنالاسۋعا باۋلۋ تۇعىرىن ورناتۋعا سايكەستىرىپ، جۇمىسقا ورنالاسۋ ورايىن جاراتىپ، ولاردىڭ تۇرمىس كوزقاراسىن جاڭالادى.

حان ۋي الەۋمەتتىك اۋماق كادرلارىن باستاپ الەۋمەتتىك اۋماقتاعى ويلى ـ شۇڭقىر جولداردى تەگىستەپ، جەر استى قۇبىر تورابىن كەمەلدەندىرىپ، جول شىراقتارىن ورناتىپ، جەكەلەر سالدىرعان 13 ٴۇيدىڭ جىلۋمەن قامداۋ تورابىن تۇتاستىرىپ، جەكەلەر سالعان ۇيلەر اۋماعىنداعى تۇرعىنداردىڭ ٴجۇرىس ـ تۇرىسى قيىن بولۋ، سۋ ىستىرۋ قيىن بولۋ جانە جىلۋمەن قامداۋ سياقتى ماسەلەلەرىن شەشىپ، تۇرعىنداردىڭ اناعۇرلىم الاڭسىز، جايلى تۇرمىس كەشىرۋىنە جاعداي جاراتتى.

حان ۋي تاعى الەۋمەتتىك اۋماقتاعى كادرلار مەن بۇقارانى باستاپ "ٴۇشتى قورۋ"دى، ياعني "تاڭداۋلى ياچەيكا القاسىن قورۋ، تاماشا قىزمەت مەحانيزمىن قورۋ، تاماشا الەۋمەتتىك اۋماق ورتاسىن قورۋ"دى جۇزەگە اسىرىپ، بىرتە ـ بىرتە الەۋمەتتىك اۋماقتىڭ العا باسۋ، ٴار ۇلت تۇرعىندارىنىڭ ىنتىماقتى جاراسىمدىلىق نەگىزىن بەكەمدەدى.

■ ىنتىماقتى، جاراسىمدى ۇلكەن وتباسى

مەيلى قانداي ىسكە جولىقسا دا، حان ۋي ۇنەمى ۋىزىنە سەنىمدى، ۇمىتكەر بولادى. الەۋمەتتىك اۋماق قىزمەتىندە كىشى ـ گىرىم جۇمىستار، ۇساق ـ تۇيەك ىستەر كوپ بولادى، اۋەرەشىلىگى مول، ٴبىراق حان ۋي تۇرعىنداردىڭ كوڭىل سىرىن ۇنەمى بايسالدىلىقپەن تىڭداپ، تۇرعىنداردىڭ ماسەلەنى شەشۋىنە ىرىقتىلىقپەن كومەكتەسەدى. الەۋمەتتىك اۋماقتاعى ٴاربىر تۇرعىننىڭ قينشىلىعى ونىڭ كوڭىل داپتەرىندە جازۋلى تۇرادى، كوپشىلىك قينشىلىققا جولىققاندا ونى ىزدەۋگە پەيىل.

كوپ ٴبولىم زەيىن ـ زەردەسىن الەۋمەتتىك اۋماق قىزمەتىنە ارناعاندىقتان، ۇنەمى "ٴوز ۇيىنىڭ الدىنان 3 رەت وتسە دە باس سۇقپايتىن" حان ۋي ٴوزىن وتباسىنداعىلارعا قارىزدار سياقتى سەزىنەدى. ٴبىراق ول الەۋمەتتىك اۋماقتىڭ وتباسىلىق مەيىرگە تولعاندىعىن، ٴبىرىن ـ ٴبىرى تانىمايتىن ٴار ۇلت تۇرعىندارىنىڭ ٴبىر ـ بىرىنە كومەكتەسىپ، دوستاسىپ، ىنتىماقتى، جاراسىمدى ٴبىر وتباسىنىڭ ادامىنا اينالعانىن كورگەن كەزدە، ول ەڭبەگى جانعانىن سەزىنەدى.

ەڭبەگى باردىڭ ونبەگى بار. تالاي جىلدان بەرى، حان ۋي ىلگەرىندى ـ كەيىندى اۆتونوميالى رايوندىق ۇلتتار ىنتىماعى، العاباسارلارىنداعى تاڭداۋلى كوممۋنيستىك پارتيا مۇشەسى، ٴۇرىمجى قالالىق 8 ـ ناۋرىز قىزىل تۋشىسى سياقتى داڭقتى اتاقتارعا يە بولدى.

(باسى 1 ـ بەتتە)

اۆتونوميالى رايوندىق پارتكوم ساياسات زەرتتەۋ كەڭسەسىنىڭ ورىنباسار مەڭگەرۋشىسى، رەفورما كەڭسەسىنىڭ ورىنباسار مەڭگەرۋشىسى جاڭ شىجۇن بىلاي دەدى: سىناق ٴتۇيىنى امالياتى ارقىلى رايونىمىز "كەستەنىڭ كوپ بولۋىن" شەشۋدىڭ جارامدى تاجىريبەلەرىن قاراستىرىپ، كادرلاردى "كەستە"دەن قۇتقارىپ، ٴار ۇلت بۇقاراسىنا اناعۇرلىم جاقسى قىزمەت وتەدى، رەفورمانى، داۋۋدى ىلگەرىلەتتى.

■ ماسەلە: كادرلار كەستەدەن اينالسۋقتاپ شىعا المايدى

"ٴبىر قىزمەت ٴۇشىن قايتا ـ قايتا ساندى مالىمەت جيناۋ، ارناۋلى ادام ٴتۇن بويى كەستە تولتىرۋ بۇرىن قالىپتى جاعداي بولاتىن، الدىڭعى ايدا جولداعان كەستەنى بۇل ايدا تاعى تولتىراسىڭ، ۇقساس مازمۇن تاعى قايتالانادى، ادام كۇشى، زات كۇشى سارىپ ەتىلەدى".

"بۇرىن ٴبىر كەستەنى تولتىرۋ 78 ٴتۇرلى مازمۇندى قامتيتىن. كوپتەگەن مازمۇندى سيفرعا اينالدىرىپ ەسەپتەۋ كەرەك، تەك كەستەنىڭ تۇسىنىگىنە ۇزىن ـ سونار دۇنيە جازىلادى، وسى كەستەنى تۇپ ـ تۋرا 3 كۇن تولتىردىم".

…

رايونىمىزداعى نەگىزگى ساتى كادرلارى قىزمەتتە جولىققان وسى ماسەلەلەر تۋسىن تۇلعالانعان جايت ەمەس. 2018 ـ جىلدىڭ اياعىندا رايونىمىز "نەگىزگى ساتىنىڭ اۋىرتپالىعىن" ارناۋلى تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋدى ورىستەتىپ، نەگىزگى ساتىدا "كادرلاردىڭ كەستەدەن اينالسۋقتاپ شىعا الماۋ" جايتىنىڭ جاپپاي ٴومىر ٴسۇرىپ وتىرعانىن بايقادى، مۇنىڭ ناقتى بەينەلەرى كەستەنىڭ ٴتۇرى كوپ بولۋ، كوپ قايتالانۋ، جيىلىك رەتى جوعارى بولۋ، كەستە تولتىرۋ ولشەمى بىردەي بولماۋ. ۇلگى الىپ تەكسەرۋ الەۋمەتتىك اۋماق قىزمەتكەرلەرىنىڭ ورتا ەسەپپەن ارىبىر ۋىنىڭ ٴار كۇنى 2 ـــ 3 ساعات ساناق جاساپ، ينفورماتسيالاردى تولتىراتىندىعىن، بۇقارالىق قىزمەت ىستەۋ ۋاقىتتارىنىڭ اۋىر دارەجەدە شاشىلعاندىعىن ايگىلەدى.

"شاعىن كەستە" ستيلدەگى "ۇلكەن ماسەلە"نى ايپارادايى اشىپ، نەگىزگى ساتىنىڭ اۋىرتپالىعىنىڭ اۋىر ەكەنىن بەينەلەدى. جاڭ شىجۇن بىلاي دەپ تالداۋ جاسادى: كەستەنىڭ كوپ بولۋىنىڭ سەبەبى، ەڭ الدىمەن، ۇزاق ۋاقىتتان بەرى ساندى مالىمەتتەردى جيناۋ مەحانيزمى كەمەلدى بولمادى، جاي ـ جاپسارى انىق ەمەس؛ ونان قالسا، تاراۋلار ارا، ساتىلار ارا باس ـ باسىنا ساناق جاسايدى، بىرگە يگىلىكتەنۋ كەمشىل، ەندى ٴبىرى، سونداي ـ اق ەڭ باستى سەبەبى فورماشىلدىق، تورەشىلدىك كەسىرىن تيگىزدى، ستيل شىنايى ەمەس. جاڭ شىجۇن بىلاي دەدى: قاپتاعان قالىڭ كەستە كادرلاردىڭ قىرۋار زەيىن ـ زەردەسىن سارىپ قىلىپ، نەگىزگى ساتى كادرلارىنىڭ قايرات ـ جىگەرىنە اۋىر نۇقسان جاسادى، "كادرلاردىڭ كەستەدەن اينالسۋقتاپ شىعا الماۋى" ماسەلەسى شەشۋگە ٴزارۋ.

■ ماسەلەنى شەشۋ: "نەگىزگى ساتى ٴبىر كەستە"نى تۇيىندەردە سىناق ەتۋ

"بيىل 3 ـ ايدا اقسۋ ايماعى 'نەگىزگى ساتى ٴبىر كەستە' ارناۋلى رەفورماسىنىڭ سىناق ٴتۇيىن قىزمەتىنىڭ باسشىلىق گرۋپپاسىن قۇرىپ، ايماقتىق پارتكومنىڭ ۇيىمداستىرۋ ٴبولىمى جالپى جاقتان ٴوزى باستاپ يگەردى، ساياسي ـ زاڭ، ۇگىت، ەكونوميكا سياقتى 6 ۇلكەن سالاداعى 16 تاراۋ ـ ورىن تىعىز سايكەسىپ، رەفورمانىڭ سىناق ٴتۇيىن قىزمەتىن تىڭعىلىقتى تۇردە جۇرگىزدى"، ـ دەدى اقسۋ ايماقتىق پارتكومنىڭ مۇشەسى، ۇيىمداستىرۋ ٴبولىمىنىڭ باستىعى دۋ ميڭ.

اقسۋ ايماعى انا ەمەس، سىناق ٴتۇيىنى ەتىلگەن قارامايلى، سانجى، ىلە سىندى 3 ايماق، وبلىس ـ قالا دا جەدەل قيمىلدادى. فورمامەن شەكتەلمەگەن، ٴاربىرى باسا ٴمان بەرگەن ىزدەنىستەر ارقىلى سىناق ٴتۇيىنى ەتىلگەن ايماق، وبلىس ـ قالالار باعىتتاماللىلى، يكەمدىلىگى كۇشتى، قولايلى دا جارامدى رەفورما تاجىريبەلەرىن قالىپتاستىردى.

مۇندا اقسۋ ايماعى، سانجى حۇيزۋ اۆتونوميالى وبلىسى "كەستەلەۋگە رۇقسات ەتۋ" ٴتۇزىمىن ورناتىپ، "ٴبىر تۇردەگى قىزمەتتە ٴبىر كەستە"نى جۇزەگە اسىرىپ، كەستەنىڭ جالپى سانىن تىزگىندەپ، كەستە "ٴتۇرىنىڭ كوپ بولۋى"، "قايتا ـ قايتا وزگەرتۋ" ماسەلەلەرىن شەشتى.

دۋ ميڭ بىلاي دەدى: اقسۋ ايماعى تولتىرىلعانىمەن تۇككە پايداسى جوق مالىمەت كەستەلەرىن ٴبىرىن دە قالدىرماي قىسقارتتى؛ بولسا دا، بولماسا دا بولاتىن كەستەلەر مەن تۇرلەردى قايتا ـ قايتا ىقشامداۋ، قايتا ـ قايتا بىرىكتىرۋ، قايتا ـ قايتا ازايتۋ، قايتا ـ قايتا ارناعا ٴتۇسىرۋ ارقىلى ەڭ شەشۋشى، ماسەلەنى ەڭ ٴتۇسىندىرىپ بەرە الاتىندارىن عانا قالدىرىپ، ابدەن ىقشامدالىپ، تۇبەگەيلى ازايتىلۋىنا شىنايى كەپىلدىك ەتتى؛ شىنىندا رەتتەلۋگە ٴتيىستى كەستەلەردى ٴار جىلى قىزمەت قاجەتىنە قاراي قازىرگى بار مالىمەت كەستەلەرىنىڭ جالپى مولشەرىن نەگىزىنەن وزگەرتپەي ساقتاۋ العى شارتى استىندا، رۇقسات ەتۋ تۇزىمىنە قاتاڭ نەگىزدەلىپ جيناقتاپ تەكسەرىپ بەكىتىپ، تاراۋلاردىڭ ٴتۇرلى اتپەن نەگىزگى ساتىدان مالىمەت كەستەلەرىن تولتىرۋدى تالاپ ەتۋ جاعدايىن شىن مانىندە تىيىپ، كورسەتكىشتى ساتىلار بويىنشا جوعارىلاتۋ كەسەلىن ٴونىمدى تۇردە اۋىزدىقتادى.

"تومەنىنەن جوعارىعا قاراي سالالاپ جيناقتاۋ، جوعارىدان تومەنگە قاراي بىرىكتىرىپ ازايتۋ" ارقىلى اقسۋ ايماعى نەگىزگى ساتىلارىنىڭ مالىمەت كەستەلەرى اۋەلگى 5 ۇلكەن ٴتۇر 63 تۇردەگى 1200دەن استام پاراقتان قازىرگى 5 ۇلكەن ٴتۇر 11 تۇردەگى 15 پاراققا ىقشامدالدى، سانجى وبلىسىنىكى اۋەلگى 5 ٴتۇر 192 مازمۇنداعى 313 پاراقتان قازىرگى 21 پاراققا ىقشامدالدى.

كەستەنى "كەز كەلگەن ادام سۇراۋ"، "قايتالاپ مالىمدەۋ"، مالىمەت كەستەسىنىڭ جيىلىك رەتى تومەندەتۋ سياقتى قيىن ماسەلەلەردى شەشۋ جاعىندا سانجى وبلىسى جاڭا جولدى ىزدەنىپ تاپتى. "سىناق ٴتۇيىنى بارىسىندا، ٴبىز ٴبىر تاراۋدىڭ تۇرلىشە ٴبولىم، كەڭسەلەرىنىڭ مازمۇنى قارايلاس مالىمەت كەستەلەرىنە جاقسارتىپ بىرىكتىرۋ جۇرگىزىپ، باس ـ باسىنا ساناق جۇرگىزۋدەن ساقتاندىق"، ـ دەدى سانجى وبلىستىق پارتكوم ۇيىمداستىرۋ ٴبولىمىنىڭ ورىنباسار باستىعى سۇڭ جى ـ ۋ. ـ كوپ تاراۋ ورتاق قاجەت ەتەتىن، ورتاق پايدالاناتىن ساندى مالىمەت جاعىندا باستاماشى تاراۋ مەرزىم بويىنشا جەتكىزەدى، ساندى مالىمەتتەن ورتاقتاستى.

"مىسالى، بۇرىن كەيبىر قاتىستى تاراۋلار نەگىزگى ساتىدان بۇقارانىڭ قينشىلىق ارىز ـ ارمان ەستەلىگىن جەكە ـ جەكە جاساۋدى تالاپ ەتەتىن، قازىر ٴبىر تۇتاس تەك ٴبىر ەستەلىك جاساسا عانا بولعانى"، ـ دەدى سۇڭ جى ـ ۋ. ـ "بۇرىن جەرلەۋ ساندى مالىمەت ينفورماتسياسىنا ساناق جۇرگىزۋگە كوپ تاراۋ قاتىسىپ، ۇيدەرىنىڭ جۇيەسى ارقىلى ساندى مالىمەتپەن قامداپ، ساتى سايىن انىقتاپ، ساتى سايىن كەستە تولتىرىلاتىن؛ قازىر مۇنداي تۇردەگى ينفورماتسيانىڭ ساندى مالىمەتىنە حالىق ىستەرى تاراۋى ساناق جۇرگىزەدى، سونان كەيىن ۇكىمەت ىستەرى ينفورماتسيا تۇعىرى ارقىلى قوعام حاۋىپسىزدىگى، ادام كۇشى بايلىعى جانە قوعامدىق قامتاماسىزداندىرۋ، الەۋمەتتىك جىناق قور، مەملەكەت جەرى بايلىعى سياقتى تاراۋلارعا جەتكىزىلەدى، مۇنداي ساندى مالىمەت ٴبىر قايناردان شىعىپ، ٴار جاق بىرگە پايدالانىلاتىندىقتان، باس ـ باسىنا ساناق جۇرگىزۋدەن تۋعان 'ساندى مالىمەتتەر قايشىلىعى' قۇبىلىسىنان ساقتانۋمەن بىرگە، نەگىزگى ساتىنىڭ مالىمەت كەستەسىن تولتىرۋ اۋىرتپالىعى دا جەڭىلدەدى".

ٴتىلشى مالىمەت كەستەسىنىڭ جيىلىك رەتىن تومەندەتۋ ٴۇشىن، سانجى وبلىسى تاعى مالىمەت كەستەسىن جولداۋدىڭ پەريودىن دا ارناعا تۇسىرگەندىگىن، قازىر ماۋسىمدىق مالىمەت كەستەسى مەن جىلدىق مالىمەت كەستەسى باسىم كوپ ساندى ۇستايتىندىعىن ۇقتى.

تاراۋلاردىڭ، ورىنداردىڭ ساناق مالىمەت كەستەسىنىڭ ٴتۇرى كوپ، قايتالانۋى كوپ ٴارى ولشەمى بىردەي بولماۋىنا، كەيدە ٴتيىپتى "كەشتە كەستە تاراتىپ، ٴتۇن ىشىندە كەستە سۇراۋ"، اۋىل ـ قىستاق كادرلارىنىڭ امالسىزدان "تۇقىل سياقتى"، "دولبارلاپ" كەستە تولتىرۋى سياقتى قۇبىلىستارعا قاراتا، ىلە قازاق اۆتونوميالى وبلىسى، اقسۋ ايماعى اۋىل ـ قىستاقتار، ٴسوزسىز، يەلەۋگە ٴتيىستى تۇرعىندار ينفورماتسياسىنان 49ىن جۇيەلەي سالالاپ، "تۇرعىندار ينفورماتسياسىن جيناۋ ٴبىر كەستەسىن" جانە كەستە تولتىرۋ ولشەمىن قالىپتاستىردى، كادرلار تەك العاش رەت وتباسىلارىنا بارىپ بارلىق ينفورماتسيانى تولىق جيناپ، مەرزىم بويىنشا وتباسىلارىنا بارىپ قاتىستى ينفورماتسيالاردى جاڭالاسا بولادى، بۇل نەگىزگى ساتىنىڭ جاي ـ جاپسارىن انىق يەلەۋگە ورايلى تۇدىرۋمەن بىرگە، كادرلاردىڭ اۋىرتپالىعىن جەڭىلدەتىپ، نەگىزگى ساتىداعى بۇقاراعا قولايلىلىق تۋدىردى.

قارامايلى قالاسى ينتەرنەتتەگى "كەستە كەڭسەسى" تۇعىرىن قۇرىپ، نەگىزگى ساتىنىڭ ٴتۇرلى ساندى مالىمەتتەرىن جيناقتاپ، نەگىزگى ساتى ۇلكەن ساندى مالىمەت قامباسىن قالىپتاستىردى؛ "نەگىزگى ساتى ٴبىر كەستە" ساندى مالىمەتتى اۆتوماتتى ٴبولىپ تاراتۋ جۇيەسىن ورناتىپ، 14 ورتالىق مينيسترلىك، كوميتەتتىڭ، اۆتونوميالى رايوننىڭ تۇعىرلارىمەن ورگانيكالى ۇشتاسىپ، 14 تۇعىر "ساندى مالىمەتتى ٴبىر جولدا جيناۋ، ٴبىر رەت كەستە تولتىرۋ، جۇيە اۆتوماتتى ٴبولىپ تاراتۋ، كوپ جاق پايدالانۋ"دى جۇزەگە اسىردى. تاراۋلار، ساتىلار ينفورماتسيالانعان تۇعىر ارقىلى الاتىن ساندى مالىمەتتىڭ بارلىعىن تۇعىردان الىپ، ۇلكەن ساندى مالىمەتتىڭ تالداۋ جاساۋىنا، دالمە ـ ٴدال شەشىم جاساۋىنا ساندى مالىمەت تىرەگىن ازىرلەدى.

■ وزگەرىس: اۋىرتپالىقتى جەڭىلدەتىپ، ونىمدىلىكتى ارتتىرىپ، ستيلدە بۇرىلىس تۋدىردى

"'نەگىزگى ساتى ٴبىر كەستە'نىڭ ساناعىنان ٴتۇرلى ساندى مالىمەت قالىپتاستىرۋعا بولادى، بۇل اۋىرتپالىقتى جەڭىلدەتۋمەن بىرگە، قىزمەت مىندەتىن اناعۇرلىم دالمە ـ ٴدال ەتۋگە، نەگىزگى ساتى قىزمەتىن ورىستەتۋگە جەتەكشىلىك ەتۋگە كوپ سەپتىگىن تيگىزدى"، ـ دەدى قۇلجا قالالىق بۇقاراعا قىزمەت وتەۋ ورتالىعىنىڭ مەڭگەرۋشىسى ياڭ شياۋيۋڭ. ـ "نەگىزگى ساتى ٴبىر كەستە"نىڭ كەڭەيتىپ قولدانىلۋى ٴتۇرلى ولشەمدەگى ساندى مالىمەتتەردى ورگانيكالى بىرىكتىرۋدى، ساندى مالىمەتتەن ورتاقتاسۋدى جۇزەگە اسىرىپ، كەستە تولتىرۋ جيىلىك رەتىن ازايتىپ، نەگىزگى ساتىداعى كادرلاردىڭ قىزمەت باسىمدىلىعىن جەڭىلدەتىپ، قىزمەت ونىمدىلىگىن جوعارىلاتتى.

بۇل رەفورما الا كەلگەن ەڭ تىكە وزگەرىس. جاڭ شىجۇن بىلاي دەدى: مۇنان سىرت، "نەگىزگى ساتى ٴبىر كەستە" رەفورماسىنا بىلەسە، سىناق ٴتۇيىن ورىندارى تاعى نەگىزگى ساتى ساندى مالىمەت جۇيەسىن ورناتىپ، دالمە ـ ٴدال شەشىم جاساۋعا، ۇلكەن ساندى مالىمەت ارقىلى جوڭگە سالۋعا ساندى مالىمەت تىرەگىن ازىرلەدى، سونىمەن بىرگە، كادرلاردىڭ ستيلىندە بۇرىلىس جاساۋدى نىشكەرلەي جەبەپ، نەگىزگى ساتىنىڭ "مالىمەت كەستەسىنە ىرىقتىلىقپەن توتەپ بەرۋى"ن "ىرىقتىلىقپەن جاعدايدى يەلەۋ"گە وزگەرتتى.

ٴتىلشى مىنالاردى ۇقتى: نەگىزگى ساتىنىڭ مالىمەت كەستەسىن اداقتاۋ قىزمەتىندە قايتا كوتەرىلۋ ورلەۋى تۇتىلۋىنان ساقتانۋ ٴۇشىن، ٴارقايسى سىناق ٴتۇيىنى ەتىلگەن ايماق، وبلىس، قالالار "نەگىزگى ساتى ٴبىر كەستە" رەفورما سىناق ٴتۇيىنىن بۇقارالىق قىزمەتكە قۇزاۋ ـ جەتەكشىلىك ەتۋ مازمۇنىنا ەنگىزىپ، سىناق ٴتۇيىنى ۇگىرلەرىندە قىستاقتاردى (تۇرعىندار اۋماعى) باقىلاۋ ـ ولشەۋ ٴتۇيىنى ەتىپ تاڭداپ، تۇيىندە باقىلاۋ ـ ولشەۋ ورىستەتىپ، دەر كەزىندە ساقتىق سيگنالىن تاراتىپ، نەگىزگى ساتىعا "ناشار باعا قويىۋ ۇقىعىن" بەرىپ، "شەگەرىپ تەكسەرۋ ۇلگىسى"ندەگى جاۋاپكەرشىلىك قۇزىرەتىن جولعا قويعان. مالىمەت كەستەسىن ٴوز بەتىنشە تاراتۋ، مالىمەت كەستەگە كەستە جالعاۋ، ٴتۇرىن وزگەرتىپ كەستە جەتكىزۋگە، "دايىن ساندى مالىمەتتى تەكسەرمەي، تۋرا نەگىزگى ساتىدان سۇراۋ"عا قاراتا، ورىننىڭ نەگىزگى باسشىلارىنىڭ جاۋاپكەرشىلىگىن قاتاڭ قۋزاپ قانا قالماستان، ناقتى كەستە جاساۋشى ادامنىڭ دا جاۋاپكەرشىلىگىن قۋزاستىرىپ، نەگىزگى ساتىدا مالىمەت كەستەسى تىم كوپ بولۋ، قاجەتتەن اسۋ ماسەلەلەرىنىڭ قايتا ورشۋىنەن قايىرىلدان باستاپ ساقتانعان.

جاڭ شىجۇن مىنالاردى ٴبىلدىردى: كەلەسىدە، سىناق ٴتۇيىنى ۇگىرلەرىنىڭ "نەگىزگى ساتى ٴبىر كەستە" جونىندەگى جاقسى تاجىريبەلەرىن، جاقسى ٴادىس ـ امالدارىن تۇتاس شينجياڭعا جالپىلاستىرامىز، جەر ـ جەر ٴوز ٴىس جۇزىندىگىمەن ۇشتاستىرىپ، ارتىقشىلىقتى قابىلداپ، كەمشىلىكتى تولىقتاپ، نەگىزگى ساتىنىڭ اۋىرتپالىعىن جەڭىلدەتىپ، ىرىق بەرۋىندەگى ٴارقايسىنىڭ ٴوز ەرەكشەلىگىندەگى قىزمەت مەحانيزمىن قالىپتاستىرۋىنا بولادى.